



سه شنبه 30 آذر 1389 - 21:54

عکس نوجوانی رسول خدا (ص) از کجا آمده؟

در نسخ ایرانی فعلی، اصلاحاتی روی تصویر انجام شده و از فریبندگی چهره نوجوان چیزهایی نگه داشته شده است ولی از زیبایی جذاب آن کاسته شده است. شانه سمت چپ اندکی با پارچه پوشانده شده است

در نسخ ایرانی فعلی، اصلاحاتی روی تصویر انجام شده و از فریبندگی چهره نوجوان چیزهایی نگه داشته شده است ولی از زیبایی جذاب آن کاسته شده است. شانه سمت چپ اندکی با پارچه پوشانده شده است و دهان و چشمها اندکی اصلاح شده است. به طور کلی می‌شود گفت که هنرمندان ایرانی سعی کرده‌اند جنبه های زیبا پسندانه تصویر Lehnert را کاهش دهند و تصویر را از حالت جذاب خارج نموده، به آن زیبایی مقدسی ببخشند.

سالهاست که تصویری به عنوان تصویر نوجوانی رسول خدا (ص) در ایران انتشار می‌یابد. بسیاری از مردم در عین نشان دادن علاقه شان به این تصویر، این پرسش را مطرح می‌کنند که تصویر یاد شده از کجا آمده است؟ شنیده شده است که کسانی در پاسخ می‌گویند این تصویری است که بحیرای راهب در سفری که حضرت به همراه عمویش ابوطالب به شام داشت، آن را کشیده است. اما در واقع درستی این پاسخ در معرض تردید قرار دارد.

به گزارش خبرنگار [171#'tابناک' اجتماعی](#)، مقاله زیر کوششی است برای بازنساشی منبع اصلی این تصویر.

نویسنده استدلال‌هایی خاص خود را دارد و تلاش کرده تا نشان دهد اصل این تصویر از کجا آمده است. شاید باب بحث در این باره همچنان باز باشد.

عجالتا این مقاله را ترجمه و در اختیار خوانندگان عزیز قرار می‌دهیم. عنوان اصلی مقاله چنین است:

The Story of Picture
Shiite Depictions of Muhammad
Pierree Centlivre & Micheline Centlivres-Demont

در مجله

ISIM Review 7

Spring 2006

pp. 18-19

شیعیان ایران سابقه دیرینه‌ای در به تصویر کشیدن اعضای خاندان حضرت محمد(ص) و خود ایشان دارند. از اواخر دهه نود، پوسترهایی پرفروشی منقش به تصویر حضرت محمد(ص) در ایران چاپ شده است که در آنها حضرت محمد به صورت جوانی خوش‌چهره تصویر گردیده است. این پوسترها امروزه با استفاده از فناوریهای روز و ابزارها و تکنیکهای مختلف تولید می‌گردند. با وجود این، ساختار تصاویر هنوز سنتی هستند، پس زمینه آنها رنگ ساده‌ای دارد و رنگها به سادگی در کنار یکدیگر قرار گرفته‌اند. به علاوه، این تصاویر همواره خصوصیات و صفاتی دارند که تمایز آنها را از دیگر عکسها آسان می‌سازد، به عنوان مثال شمشیر دو لبه حضرت علی(ع).

اما تصویری که در اینجا بدان خواهیم پرداخت، اساساً با تصاویر قبلی متفاوت است: این تصویر نوجوانی خوش‌چهره‌ای با چشمانی لطیف و چهره‌ای دلنشین را نشان می‌دهد که تا حد زیادی یادآور نقاشیهای اواخر رنسانس است، به خصوص

تصاویر نوجوانانی که توسط Caravaggio کشیده شده، همچون پسری با سبد میوه (Boy Carrying a Fruit Basket) رم، گالری Borghese) و یا پدر جان تمهید دهنده (Saint John The Baptist موزه Capitole). همان نرمی مخمل‌شکل گونه‌های، همان دهان نیمه باز و همان نگاه نوازش‌گر. هرچند نسخ متفاوتی از این تصویر وجود دارد، اما همه آنها صورتی جوان را نشان می‌دهند که اغلب در زیر آنها نوشته شده محمد رسول الله و یا حتی اطلاعات دقیق‌تری درباره دوره‌ای از زندگی محمد(ص) که این عکس بدان متعلق است و حتی منبع عکس داده شده است.

یک اکتشاف جالب

در سال 2004، در حین بازدید از یک نمایشگاه عکس مختص به دو عکاس Lehnert و Landrock، تصادفاً موفق به کشف ریشه این پوستر ایرانی شدیم و آن عکسی بود که Lehnert بین سالهای 1904 و 1906 در تونس گرفته بود، و سپس در اوایل دهه بیست به صورت کارت پستال چاپ و توزیع شده بود.

Ernst Heinrich Landrock (1878-1948) که اهل جمهوری چک امروزی بود، در سال 1904 به همراه Radolf Franz Lehnert (1878-1966) آلمانی به تونس آمد، اولی به عنوان عکاس و دومی به عنوان ناشر و مدیر. از آنجایی که Lehnert در سال پیش از آن اقامتی کوتاه در تونس داشت، علاقه زیادی به مناظر طبیعی و ساکنان آنجا پیدا کرده بود. شرکت این دو (L&L) به صورت تخصصی به چاپ تصاویر از مناظر زیبا در تونس و مصر می‌پرداخت و هزاران عکس و کارت پستال از این مناطق چاپ نمود.

Lehnert که در موسسه هنرهای گرافیکی وین تحصیل کرده بود، روابطی با اعضای جنبش pictorialist که عکاسی را به عنوان اثر هنری می‌دانستند، داشت. عکسهای Lehnert نه تنها بیابان، تپه‌های شن روان، بازارها و مناطق محلی تونس را نشان می‌داد، بلکه شامل تصاویری از پسران و دختران نابالغ جوان بود که سنی بین کودکی و نوجوانی و چهره‌ای بین زن و مرد داشتند. این تصاویر معمولاً مطابق سلیقه مشتریان اروپایی تهیه شده بود که تصویری وسوسه‌انگیز و وهم‌آمیز از شرق داشتند. Lehnert بدون شک در تهیه عکسها از این مساله استفاده نموده، ولی نبوغ قابل توجهی نیز به خرج داده است. عکسهای او به صورت چاپ نقره‌ای، گراورسازی شده و چهاررنگ چاپ شده است. اکثر این کارت پستالها از سال 1920 در آلمان چاپ شده و در مصر پخش شده است.

چاپها و متنهای منطبق

هیچ شکی نیست که کارت پستال نشان داده شده در شکل 1، که براساس شماره گذاری L&L، شماره آن 106 است به عنوان مدل پوسترهای ایرانی مورد استفاده قرار گرفته است. به علاوه، نام کارت پستال شماره 106 محمد است، که این خود به تنهایی می‌تواند نشان دهد که چرا تصویرگران ایرانی آنرا به عنوان مدلی از حضرت محمد(ص) انتخاب نموده‌اند. بدون شک، همه نسخ موجود از این عکس، همه از عکس شماره 106 الگوبرداری کرده‌اند با این تفاوت که نسخ اولیه به عکس اصلی شبیه‌ترند. بدین ترتیب، Lehnert ناخواسته در قلب یک اسطوره قرار گرفته است.

سوال درباره ارتباط بین توصیف مرسوم از چهره پیامبر و چهره جوان تونسی، هنوز بدون پاسخ مانده است. تصویر نمایشگر چهره یک نوجوان خندان است، با دهانی نیمه باز، عمامه‌ای بر سر و گل یاسمنی بر گوش. همین چهره در کارت پستالهای دیگری و تحت عناوین دیگری از قبیل احمد، جوان عرب و غیره تصویر شده است.

کشف مسیری که باعث گردیده تصاویر چاپ شده در دهه بیست به دست ناشران تهران و قم در دهه نود برسد، برای ما ممکن نبوده است. اما این سوال وجود دارد که چه چیزی باعث شده که ناشران ایرانی شباهتی بین پیامبر اسلامی در سنین نوجوانی و تصویری یک جوان تونسی بیابند؟

قبل از جنگ جهانی اول، تصویر محمد در مجله National Geographic در ژانویه سال 1914 و تحت مقاله‌ای با عنوان اینجا و آنجا در شمال آفریقا چاپ شد که زیر آن نوشته شده بود عربی با یک گل. در دهه بیست، کارت پستالهای تونسی L&L بین سربازان فرانسوی در شمال آفریقا بسیار محبوب بود. در دهه‌های هشتاد و نود، کتب متعددی شامل عکس این نوجوان چاپ شد، ولی اغلب آنها عنوانی غیر از محمد به عکس داده‌اند.

در نسخ ایرانی فعلی، اصلاحاتی روی تصویر انجام شده و از فریبندگی چهره نوجوان چیزهایی نگه داشته شده است ولی از زیبایی جذاب آن کاسته شده است. شانه سمت چپ اندکی با پارچه پوشانده شده است و دهان و چشمها اندکی اصلاح شده است. به طور کلی می‌توان گفت که هنرمندان ایرانی سعی کرده‌اند جنبه‌های زیبا پسندانه تصویر Lehnert را کاهش دهند و تصویر را از حالت جذاب خارج نموده، به آن زیبایی مقدسی ببخشند.

عنوان یکی از پوسترها (تصویر 2) این است: تصویر روحانی حضرت محمد، در سن 18 سالگی در همراهی عمویش در یک سفر

تجاری از مکه به دمشق. به علاوه ادعا شده است که این تصویر توسط یک کشیش مسیحی کشیده شده و تصویر اصلی آن در موزه رم قرار دارد.

ریشه مسیحی؟

همانطور که پیش از این نیز گفته شد، برخی از نوشته‌ها برای این اثر ریشه ای مسیحی قائلند، و نه یک ریشه اسلامی که این مساله مسلمانان را از نگاه نگاه به صورت پیامبر و یا تصویرگری چهره وی، مبری می سازد. به علاوه، این موبد این مطلب است که مسیحیان حضرت محمد [ص] را در همان سنین کودکی به عنوان شخصیتی الهی پذیرفته اند. این داستان از یک کشیش مسیحی کاتولیک یا ارتدکس به نام بحیرا صحبت می کند که بر اساس داستان، در قرن نهم یا دهم میلادی، در حین گشت و گذار حضرت در سوریه وی را براساس نشانه پیامبری بین شانه هایش بازشناخته است. پیامبر آینده باید می گفته است: "هنگامی که من به آسمان و ستاره ها می نگرم خود را بالاتر از ستاره ها می یابم". به همین دلیل است که در بعضی عکسها ستاره هایی در پس زمینه عکس دیده می شود.

هرچند که هیچ توصیفی درباره چهره حضرت محمد(ص) در نوجوانی وجود ندارد، ولی توصیفات از چهره وی در بزرگسالی گفته شده است: گفته شده که وی پوستی سفید داشته، چشمانی سیاه، گونه هایی صاف، ابروان پرپشت و کمان‌گونه. دندانهای مرتب و مویشان کمی موجدار بوده است. این خصوصیات در مورد نوجوان تصویر شده در پوسترهای ایرانی دیده می شود. در حقیقت این تصویری از یک تصویر و نمایشی از یک نمایش است. به عبارت دیگر، تصویرگران ایرانی مدلی از حضرت محمد(ص) را انتخاب کرده‌اند که نمایانگر زیبایی، جوانی و توازن است.

منبع: سایت تاریخ ایران و اسلام

نوشته: Pierree Centlivre & Micheline Centlivres-Demont

ترجمه جعفر هادی جعفریان